

УДК 159.072.42

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2022.13.2>

ЦІННОСТІ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ПІДХОДИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ ЕКЗИСТЕНЦІЙ

В'ячеслав Бліхар

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Городоцька, 26, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: blikharv@ukr.net*

Галина Католик

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Городоцька, 26, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: katolyk@hotmail.com*

Богуслава Католик

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Городоцька, 26, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: boguslavajuskiv@ukr.net*

У статті розглянуто різні теоретичні наукові підходи у вивченні індивідуальних та суспільних цінностей, їх змісту. У теоретичному аналізі подано різні трактування індивідуальних цінностей у розрізі сьогодення, приведено структуру системи розвитку в контексті традиційно-християнського світобачення.

Проаналізовано вплив зовнішніх умов, а саме пандемію COVID-19 та широкомасштабної російсько-Української війни, на трансформації індивідуальних цінностей.

З'ясовано та обґрунтовано актуальність даної теми – які зміни відбувається, трансформуються в структурі індивідуальних цінностей в стресових умовах (загроза життю, здоров'ю, втрата майна, зміна місця проживання, втрата близьких, біженство, каліцтво тощо).

Метою проведеного нами дослідження було визначити індивідуальні цінності у сучасній реальності, об'єктом – індивідуальні цінності як психологічний феномен, а предметом – цінності: поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій.

Зазначено, що багатьма науковцями моноmodalних та мультимодальних наукових шкіл у різні часи цінності розглядалися як психічний феномен, який індивід інтегрує з народження, процес триває протягом дитинства, інтегрується та інтерналізується через стосунки з батьками або тими, хто є їх заміниками. Зазначено, що індивідуальні цінності з позиції глибокої психології закарбовуються у немовляти «з молоком матері» через ранні інтроєкти і зберігаються протягом життя, які були і є невід'ємною частиною/складовою кожної людини.

У статті здійснено аналіз теорії Гірта Гофстедта, який розглядає цінності як ядро культури, а також АСТ-підхід терапії «прийняття і зобов'язання», де цінності трактуються як, найглибші бажання нашого серця щодо того, як ми хочемо взаємодіяти зі світом, з іншими людьми та із собою. Пропонується модель індивідуальних цінностей О. Вишневого у контексті християнської психології. Емпіричною частиною публікації є інтроспекції дитячого психотерапевта у перші дні війни.

Ключові слова: цінності, індивідуальні цінності, структура, інтроспекція.

Актуальність теми дослідження.

Одне з визначень індивідуальних цінностей запропонованих вітчизняним дослідником Гладь В. звучить наступним чином: «Цінністю вважається будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини, заради якого вона діє, витрачає сили, заради якого вона живе» [6]. Перед сьогоднішнім світом та вітчизняним суспільством, яке опинилось в тисках з однієї сторони пандемії COVID-19, а з іншої широкомасштабного військового втручання росії в Україну, перед кожною людиною, політичною партією, країною стоїть глобальне питання вибору: які індивідуальні та суспільні цінності є основними – цінності гуманізму чи бруталні антисоціальні та антилюдські цінності; як гідно виділити пріоритети як власного, так і чужого у сформованих на даний час умовах; чому людина перебуває в дихотомії гуманних і негуманних цінностей? [1; 2; 3]. Індивідуальні цінності з позиції глибинної психології закарбовуються у немовляти «з молоком матері» через ранні інтроєкти і зберігаються протягом життя [16; 19]. З дорослішанням людини вони корелюють з цінностями суспільства, в якому вона живе і проявляються у різноманітних патернах залежно від ситуації та партнерських взаємодій [3]. Пізнання світу відбувається у суб'єктивній взаємодії з індивідуальними цінностями, які спрямовують, організують, орієнтують поведінку людини на визначені цілі [4; 9; 10; 15]. Можемо спостерігати, які світоглядні зміни відбулися, тільки за час пандемії. Які зміни в економічному просторі, політичному, правовому. Навіть правила перебування будь-де і ті змінилися. Все це безпосередньо впливає на переосмислення та переоцінку індивідуальних цінностей кожної людини, відповідно і суспільства в цілому. А за останні місяці війни, та навіть за перші дні, все що було непотрібним, заважало розуміти правильність і неправильних простих речей, і все, що дійсно є важливим у житті кожного, стало першочерговим. У кожного українця відбулось переосмислення світосприйняття, відчуття себе, переоцінка власних цінностей, відчуття себе у суспільстві та у світі.

Відповідно до актуальності метою дослідження було: визначити індивідуальні цінності у сучасній реальності.

Об'єкт дослідження: індивідуальні цінності як психологічний феномен. Предмет дослідження: цінності: поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій.

Багатьма науковцями моноmodalних та мультимодальних наукових шкіл у різні часи цінності розглядалися як психічний феномен, який індивід інтегрує з народження, процес триває протягом дитинства, інтегрується та інтерналізується через стосунки з батьками або тими, хто є їх заміниками. Дослідженням цінностей, зокрема займалися А. Адлер, Л. Альтюссер, В. Бліхар, М. Бліхар, Б. Братусь, В. Василенко, Ф. Василюк, П. Вільямс, Л. Виготський, П. Вільямс, М. Гайдеггер, М. Гуревич, О. Дробницький, Ф. Знавецький, М. Каган, К. Кастанеді, Г. Католик, Б. Католик, К. Клаксон, Ф. Конверт, А. Маслоу, К. Мангейм, Ф. Ніцше, Р. Перрі, М. Рокіч, А. Ручка, У. Томас, В. Франкл, М. Шелер, М. Штірнер, Й. Шумпетер, Д. Юм, та інші пропонували свої концепції та визначення цінностей. Через цінності опосередковано ми хочемо/можемо/вміємо взаємодіяти зі світом, з людьми, із собою. Цінності є компонентою концепції Я, якою:

- ми позиціонуємо себе у світі;
- які є сховищем власного досвіду;
- є сховищем знань, переданих нам попередніми поколіннями;
- є стрижнем розвитку себе;
- є підґрунтям самоставлення, ставлення до інших та світу;
- є підґрунтям індивідуальності (відстоювання власних поглядів, бажань, потреб)

[11; 12].

Психологічна структура цінностей містить чотири компоненти: пізнавальний, емоційний, поведінковий та духовний, для яких характерні певні закономірності взаємодії. Ці компоненти містять не тільки оцінні судження про об'єкт або подію чи ситуацію, а й певний спосіб орієнтування, на основі якого формуються критерії ціннісного вибору. Науковці вважають, що такі критерії внутрішніх переваг, або мотиви ціннісного вибору, і є ціннісними уявленнями, оскільки вони, з одного боку, є результатом порівняння потреб індивіда з можливістю реалізувати їх у конкретних умовах, а з другого – ще не передбачають наявності в індивіда схильності реагувати (діяти) в напрямі цього об'єкта чи ситуації певним чином. Така собі дихотомія процесу. Для переважання такого реагування необхідно актуалізувати об'єкт ціннісного вибору ситуації, де ціннісні уявлення були б стимулом психічної діяльності, а їхній зміст і спрямованість – результатом цієї діяльності на основі усвідомленої потреби.

Досліджуючи такий тонкий феномен, як цінності, у своїх теоріях та концепціях учені, попри все, дотримуються досить прагматичного оцінювального підходу. Зокрема Бенджамін Тонн, автор часто застосовуваної у соціально-психологічних дослідженнях методики вивчення цінностей, визначив цінності як:

- 1) важливі компоненти екзистенції людини, які можна виміряти;
- 2) такі, які можна описати словами;
- 3) які сформовано та розвинуто шляхом наслідування та
- 4) модифіковано у світогляд [4; 15].

Цінності – це персональні конструкції концепції Я, що відображають особисту значущість, володіють певною психологічною енергією, яка активізує поведінку [11; 12].

Чимало сучасних соціологічних, соціально-психологічних, політологічних та культурологічних досліджень ґрунтується на теорії ціннісних орієнтацій. Одним з них є концепція Гірта Гофстеда, який розглядає цінності як ядро культури [19]. Практично усі дитячі психологи схиляються до думки, що цінності формуються впродовж перших десяти років життя людини – це те найперше, що засвоюють діти несвідомо й опосередковано [12; 15]. Можливо, саме тому, що людина не усвідомлює більшість своїх цінностей, які вона сприймає як аксіоматичні поняття, ні вона сама, ні, тим більше, хтось сторонній не може вплинути на них. Чимало цінностей дуже важко виявити через опитування, а тільки через спостереження за поведінкою. Дослідник Г. Гофстед звернув увагу на те, що люди можуть декларувати одні цінності, а в реальній ситуації чи експерименті – вибирати поведінку, яка відповідає іншим цінностям; причому таке введення в оману є зовсім ненавмисним тобто несвідомим.

В дослідженні І. Галицької та І. Семків приведений приклад кроскультурних досліджень цінностей. У своїй роботі вони посилаються на дослідження того ж.Г. Гофстеда, який досліджував ціннісні орієнтації людей в понад 50 країнах. До вибірки входили респонденти, які працювали в компанії "IBM". Після збору матеріалу науковець здійснив порівняльний аналіз цінностей представників різних культур, зосередивши увагу на чотирьох основних, на його думку, категоріях:

- ставлення до влади,
- зокрема дистанція до влади;
- колективізм та індивідуалізм;
- маскуліність і фемініність;
- способи поведінки в умовах невизначеності [8].

Серед усієї ієрархії цінностей вітчизняні психологи виділяють ті, котрі є загальнолюдськими, або глобальними, тобто притаманними максимальній кількості людей. До них відносяться, **воля, праця, творчість, гуманізм, солідарність, людяність, сім'я, нація,**

народ, діти тощо. Н.Ф. Головатий зазначає, що ціннісні орієнтації формуються у процесі засвоєння людиною певного соціального досвіду і проявляються в його цілях, переконаннях, інтересах, тобто в процесі соціалізації [7]. Глибинні ж психологи, зокрема К.-Г. Юнг зазначав, що цінності вмонтовані в архетип людини і є первинною основою для формування цінностей індивідуального несвідомого [18].

Зробивши короткий екскурс в наукову теорію цінності поглянемо на сучасність з позицій цінностей наших співвітчизників за період війни в Україні. У перші ж години і дні після початку військових дій багато хто поїхав з дітьми далеко від рідних домівок у більш безпечні області України або закордон. Тисячі мамів з дітьми, без чоловіка (а інколи і разом з ним), без дому, без звичного буденного укладу, без звичного садочка, школи. Базовою цінністю для них була цінність збереження життя. Цінності Батьківщини, збереження домівки, стосунку з рідними і т.ін. відійшли на другий план.

Багато хто залишився вдома, без відчуття безпеки, без спокою і знову таки – без звичного побуту, без звичної школи, без твердої опори. І тоді на перший план виходить цінність домівки, можливо коріння, а можливо архетипи у несвідомому чинили якийсь свій незрозумілий вплив.

У контексті глибинної психології в своїй багатогранності цінності у переважній більшості є неусвідомленими, бо закладаються в доекспліцитний період розвитку [16; 19].

Серед великої кількості досліджень цінностей уваги заслуговує АСТ-підхід, розроблений та інтегрований в психотерапевтичний простір Рассом Гаррісом. Терапевт у методі терапії прийняття і зобов'язання (АСТ) Расс Гарріс визначає цінності як, “найглибші бажання нашого серця щодо того, як ми хочемо взаємодіяти зі світом, з іншими людьми та зі собою. Вони відображають те, що ми хочемо розвивати у своєму житті і у собі, що хочемо відстоювати. Вони задають напрямок нашого життя” [20].

У цьому психотерапевтичному методі цінності, також трактують, як «обрані характеристики постійних дій» (desired global qualities of ongoing action, Hayes, Bond, Barnes-Holmes, Austin, 2006). Детальніше розглянемо деякі з них. Перша характеристика називається «постійна дія».

Цінності постійно є в русі/динаміці і в постійній дії. Власне те, як ми хочемо себе поводити, взаємодіяти певним чином, дотримуватись відповідного стилю поведінки, що і як хочемо творити, все це про індивідуальні цінності, спосіб існування, форми проживання, тобто про те, щоб “бути”.

Друга характеристика називається «глобальні якості/характеристики». Для прикладу, візьмемо стосунки, які нам важливі (підтримка близьких, друзів, знайомих), як ми їх проживаємо, будемо у різний притаманний нам спосіб? Є декілька питань, які допоможуть побачити та виявити певні характеристики цінностей.

Наприклад: - “як ви себе поводитье у близьких стосунках та з іншими людьми у різних випадках?”;

- “як ви хочете діяти в тих чи інших ситуаціях?”;

- “як ви хочете використовувати свої сильні та слабкі сторони, в якому напрямку?”.

Власне, саме питання “як?” допомагає визначити та виділити якості (індивідуальні цінності). Важливим/головним є те, що наші цінності завжди є з нами, і користуватися ними чи ні, і як саме – вибір завжди є.

Третя характеристика запропонована Рассом Гаррісом називається «бажані/обрані». Він зазначає, що цінності – це характеристики, які ми обираємо для своїх дій. Ці характеристики є про те, як притаманно нам себе поводити та реагувати в різних моментах нашого життя, про те що нам важливо. Адже, на відміну від наших цілей, які є в процесі реалізації та потребують і забирають багато зусиль для їх досягнення, цінності дають нам

можливості і є опорою та ресурсом для реалізації планів. Обирати або не обирати ті чи інші цінності – вибір залишається за нами. Якщо ж говорити про цілі, які ми перед собою ставимо, вони забирають сили, ресурси, потребують напористості та зосередженості, уваги, часу. І коли в їх досягненні ми втрачаємо стосунок з собою або ж вони нереалістичні та нежиттєдайні, цінності дають нам можливість наповнювати себе, навіть попри те, що все може іти в зовсім іншому напрямку/руслі, не за планом, який ми собі обрали.

Четвертою характеристикою Расс Гарріс визначає – «Хочу. Потребую. Жадаю». Він стверджує, що наші бажання, а саме наші потреби, які ми очікуємо задовільнити за допомогою оточуючих – любов, увага, турбота, розуміння, підтримка, не є цінностями, бо це те чого ми потребуємо, що очікуємо від інших. З отриманням бажаного ми відчуваємо задоволення, відчуття щастя, спокою, відчуття нірвани, наповненості. Про те наші бажання не завжди співпадають з тим, що ми в результаті отримуємо. І з тим, що ми не доотримуємо або взагалі не отримуємо, а саме відмову, поразку, зовсім інше і не те, на що розраховували, очікували, потребували і відчуваючи при цьому душевний біль і фрустрації, необхідно навчитися справлятися. Расс констатує: «...Бо те, що ми віддаємо, далеко не завжди, а часом і взагалі, не те, що бажаємо отримати» [20].

Зосередивши свою увагу на тому, що залежить від нас, все набуває змісту і розуміння, на що ми можемо впливати, а на що ні. І це про індивідуальні цінності.

В свою чергу сучасні українські дослідниці Галецька І. та Семків І. зазначали, що «індивідуальні цінності є квінтесенцією людини та її взаємин зі світом. Сучасні психологічні теорії акцентують на властивостях та механізмах формування цінностей, зосереджуючись на різних аспектах розглядають крос- культуральні дослідження як головний шлях до пізнання сутності цінностей як суспільних, так і індивідуальних. Індивідуальні цінності – цілісна система когнітивних утворень, що закріплює підпорядковану певній особистісній логіці сукупність переконань, ідеалів, заборон, які особа прийняла як власні внутрішні орієнтири» [8, с. 192].

Однією з типологій цінностей, на які посилаються дослідниці є модель Е. Шпрангера, який розглядав цінності, як форму пізнання світу або ж форму життя. Він зосередив свою увагу на шести типах пізнання світу, власне, яким і відповідають шість типів особистості. Американський психолог Г. Олпорт взявши цю модель пішов далі і розвинув її, інтерпретувавши цінності як особистісні риси глибинного рівня. Він виділив шість типів цінностей: теоретичність, економічність, естетичність, соціальність, політичність, релігійність.

1) критичність та емпіричність підходів до життя, пізнання істини, зацікавленість та осмисленість відносяться до теоретичного рівня;

2) цінність корисності та вигоди, прагматичність інтересів та дій відноситься до економічного рівня;

3) зацікавленні естетичними аспектами життя його привабливості становить основу естетичних цінностей;

4) любов до людей як єдино прийнятної форми людських взаємин характеризує соціальність і соціальні цінності;

5) цінність влади, цінність впливу, зверхності над людьми, слави та популярності характеризують політичну цінність;

6) розуміння світу як єдиного цілого і вищого сенсу належить до релігійної цінності [8].

А от дослідник О. Вишневський, у контексті християнської психології провів дослідження індивідуальних цінностей та створив структуру системи виховання і розвитку в контексті традиційно-християнського світобачення (статичний зріз). В ній він розглядав наступні цінності: моральність, патріотизм, демократизм, родинність, розвиток. Центром цінностей є Бог, духовне поле суспільства, людина духовна/людина матеріальна.

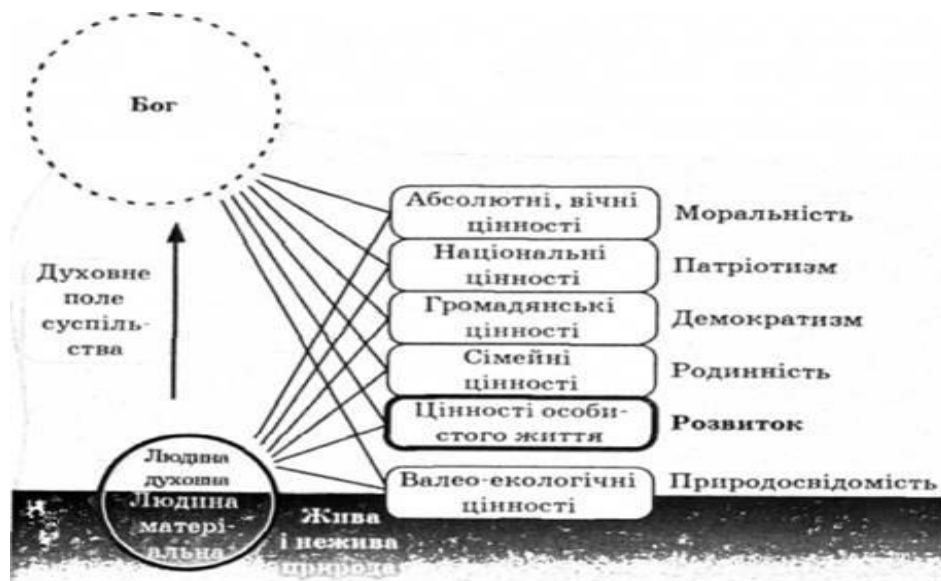

Рис. 1. Структура системи виховання і розвитку в контексті традиційно-християнського світобачення (статичний зріз)

У своїй праці «Теоретичні основи сучасної української педагогіки» О. Вишне-вський має власну думку стосовно соціальних, індивідуальних та духовних цінностей. Він стверджує, що «... попри всю очікувану структурну послідовність і чіткість системи цінностей, яка обслуговує кожен з пропонованих рівнів соціального організму, зміст цих цінностей не однаковий, як, зрештою, неоднорідними є і ці рівні» [5]. Він поділяє цінності соціальні, духовні та індивідуальні. До соціальних цінностей він відносить ставлення людини до природи, до інших людей. Складовими цих цінностей на його думку є ставлення до родини, громади, національної приналежності і загальнолюдського буття. Вчений стверджує, що ці цінності закладаються у процесі виховання. Духовні цінності людини також включають соціальні цінності у контексті етичних переконань. До індивідуальних цінностей науковець відносить приватне життя людини, яке «...забезпечує її особисту життєздатність, скеровану на вдосконалення її життєспроможності» [5].

Учений також висвітлює питання асоціальних цінностей, які він називає "егоїстичними". Ці цінності протиставляються соціальним цінностям. Все це структурно показано на рисунку 1.

В свою чергу дослідниці Г. Католик та М. Миколайчук зазначали, що питання формування духовних цінностей у філософсько-аксіологічному, соціологічному та педагогічному аспектах достатньо вивчене. Проте досі не витворено системного підходу до розуміння формування духовних цінностей в процесі становлення Я-концепції особистості, духовності як аспекту самоусвідомлення та активного впливу на цей процес. [13; 14].

У контексті проведеного нами емпіричного дослідження індивідуальних цінностей у час воєнний дій росії в Україні, досліджуваним пропонувалось вести щоденники, де вони детально описували власне ставлення до подій, у які вони потрапляли. Наводимо деякі витяги із щоденника, однієї з респонденток (дитячого психотерапевта, що перебувала у перші дні війни у м. Ірпінь та пережила першу атаку рашистів), та акцентуємо увагу на її індивідуальних цінностях, аналізуючи її інтроспекції з щоденника.

Щоденник дитячого психотерапевта Ф.

24. 02. 2022 "Сьогодні спати ми будемо тут. Там поганий дядя стріляє"...

Бабуся до онука.

Шукаючи винних, просто подивіться на того, хто стріляє. Хіба цього не достатньо?

25. 02. 2022 Підхопилася зненацька. Чую ритмічний звук "тах-тах-тах"...

Невже це гвинтівки по вулиці?? Страх пройняв. Прислухаюся, не припиняється. Пішла нашим "коридором підземелля", майже побігла. Але раптом звук став виразнішим і таким "присутнім тут". Я зупинилася. На підлозі спить чоловік. У нього своя "біологічна зброя".))

Лягаю спати, знаю, що ми українці – непереможний народ!

25.02.2022 І так, дійшло.

росія втрачає себе, втрачає свою "народну самість", втрачає опору в усіх просторах, від культурного до політичного", якщо немає донора, немає іншого народу, який би її відзеркалював. Це так, коли дитини потребують матері, щоб побачити себе. Але, як я розумію, в росії матері не було... А як вона може бути, якщо так багато народностей, в яких забрали матір.

росія проявляє агресію, обличчя якої є страх... Страх бути сама з собою. Страх відчувати себе. Страх приймати рішення. Страх бути самостійною. Страх бути не однією у цілому світі. Страх втратити прихильність. Це і є її ідентичність.

Коли у дитини забирають матір, у дитини забирають все – її почуття безпеки та абсолютного прийняття. Уявіть собі, як це страшно... Коли забирають матір у дитини. Тому і виник ссрр, як єдина матір для сиріт-народів. Проте, історія показала, що сироти були чийсь дітьми, і вони добре пам'ятали обличчя своєї матері, їм не потрібна була мачуха.

росія, Україна не твоя мати. Стань собі сама мамою, обійми себе, зрости себе до Росії.

25.02.2023 У відважності та героїзмі немає, а ні віку, а ні статі, але є національне самовизначення. І я сьогодні в цьому переконалася.

28.02.2022 "Не знаємо чим допомогти. Ви там, а ми далеко".

Допомога, це те, що ви далеко, але подумками з нами. Тривога зникає, коли ви пишите, та запитуєте, як ваші справи.

Наші справи – все буде Україна !!!

04.03.2022 Ми маємо бути сильними. Але ми маємо бути собою... Ми маємо вистояти. Але ми боїмося... Україна понад усе! Але й майбутнє понад усе, наші діти понад усе...

Ми маємо проганяти сумніви, слабкість, паніку... Але не забувайте, ми ЖИВИ люди! Нормально відчувати слабкість, сумніви, паніку...

Нормально плакати чи кричати, не погоджуватися з тим, що сталося... Варто! Зрозуміти – це сталося. Війна сталася.

Кожного дня є загроза життю, саме твоєму життю. Це варто розуміти.

Але! Цінність життя варта цінності ПРАВА обирати, ПРАВА БУТИ ВІЛЬНИМ, ПРАВА НАЗИВАТИСЯ УКРАЇНЦЕМ, і врешиті-решит – ПРАВА НА ЖИТТЯ.

Здорова людина, не може підігравати хворій, не може сприймати серйозно її. Хвороба завжди несла і буде нести загрозу здоров'ю.

Ми зараз стоїмо за кордони своєї країни та право бути українцями, але якщо подивитися глибше – ми стоїмо за кордони здорового глузду всього Світу.

Сил нам! Сил нашій Армії! Сил нашим дипломатам! Сил нашим журналістам!

І давайте трішки поплачемо, сльози змивають напругу...

Ми були, є, ми будемо!

06.03.2022 Моя Буча вийшла на контакт. Ті орки ходять по підвалах, говорять людям сидіти там, не виходити. Самі з ними сидять.

Людям потрібен вихід!

06.03.2022 Мені не потрібен дзен, мені не потрібен спокій, мені не потрібно опори всередині.

Мені потрібна моя подруга поруч. Мені потрібно розуміти, що з нею все добре, що вона вільна від того страху та небезпеки.

Я молюся за тебе, за Бучу, за Ірпінь. Живіть!

Україна – це люди !!!

Ми сильні, Ви сильні !!!

P.S. Я вчилася робити слайди, потрібно було на комусь тренуватися)) Аня, ми тебе чекаємо !

08.03.2022 Зараз в Бучі немає світла, води, опалення, газу. Люди під обстрілами варять суп та компот.

Люди не обирали війну, не обирали те становище, в якому вони зараз знаходяться.

Але вони в ньому знаходяться. В такому становищі зараз не одне місто нашої країни. В цьому не винні ми, в цьому винна країна- агресор. І ми маємо вистояти.

Мої любі бучанці, всім серцем сьогодні і допоки ви не будете вільні, я з вами. Я не боюся, я не злюсь, я знаю, я вірю, що дуже скоро буде ВАШ Коридор!

Коли, я говорю Слава Україні, я говорю Слава мужності, стійкості, життєлюбності кожного з вас, кожного із нас.

8 березня для мене тепер назавжди буде днем вуличної кухні під обстрілами. Але таким живучим та натхненним.

12.03.2022 Оксана Рябоконтюк Юлія Маркин не знаючи того, Ви стали моїми рятувальницями. Я думала, що маю набратися сил та підтримати Вас, бо ваші чоловіки зараз наші захисники. Але, саме ваше примирення допомогло мені примиритися. Ваша впевненість і мене зробила впевненою.

Дякую, дівчата)

13.03.2022 Дай, Боже, сили всім нам витримати кожного своє під полем війни. Дай, Боже, всім сили прийняти свій шлях в цій війні й не "бити себе палицями провини", що щось мало зробили. Дай, Боже, сили всім нам знайти прихисток, коли його так не хочеться, дай сили хоч трішки зупинитися та пожаліти СЕБЕ, а не когось.

Боже, дай сили не сумніватися в прийнятому рішенні, не звертати назад, не жаліти про зроблене.

Дай, Боже, сили бути ЛЮДИНОЮ, не втратити співчуття, любові до іншого.

Дай, Боже, сили долати кризи, паніки, тривоги, безсилля.

Дай, Боже, сили не критикувати, не "гарчати", не звинувачувати тих, хто ні в чому невинний, хто робить так, як вміє, рятуючись від цієї війни.

Війна, це не лише про перемогу, війна про порятунок теж. ПОРЯТУНОК себе, свого, своїх.

І про чудеса. Вони є незалежно від подій. Я повірила знову в Бога, коли вже більше 7 років я була розчарована та далека від віри.

Боже, кажу тобі відверто, мені не соромно бути з Тобою, мені трохи ще дивно від того, як Ти можеш проявлятися.

Чудо, те що ми змінюємося під час війни, і ці зміни зміцнюють!

20.03.2022 Реакція причетності. Відгук. Емпатія. Мої межі розбиті...

Як ніколи розумію тих, хто через власний біль втрати, культивував життя,

обирав "форму причетності" та "якорився" в діяльності, аби діяти та створювати, аби були нові межі досвіду.

Зараз, як ніколи, маю "не розчинитися", маю вистояти власні межі.

20.03.2022 Ідентичність – це не коріння.

Ідентичність – це вибір бути "усвідомленим Я"

Висновки:

У публікації проаналізовано теоретичні підходи як вітчизняних так і закордонних науковців до розуміння індивідуальних цінностей.

Обґрунтовано, наукову позицію про те, що досі не витворено системного підходу до розуміння формування індивідуальних цінностей в процесі становлення концепції Я особистості, індивідуальних цінностей як аспекту самоусвідомлення та активного впливу на процес життєдіяльності.

Представлено частину емпіричного дослідження, а саме частину щоденника рефлексії та інтроспекцій дитячого психотерапевта у перші дні війни, яка була свідком подій у спробі захоплення м. Ірпіня російськими військами.

Список літератури:

1. Бліхар В. С. Ієрархія цінностей як життєво значима засада формування особистості. *Військово-науковий вісник*, 2010, 13: 198-207. irbis-nbuv.gov.ua
2. Бліхар В. С. Вплив цінностей на формування особистості в контексті філософсько-правових інтерпретацій. 2010. dspace.lvduvs.edu.ua
3. Бліхар М. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. Львів, 2018.
4. Війна: де брати сили, щоб вистояти та підтримати дітей? <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-psychologist-61126375>
5. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. <http://prima.lnu.edu.ua/Pedagogika/library/vyshnevsky.pdf>
6. Гладько В. Сучасний світ крізь призму загальнолюдських цінностей. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35109/1/580.pdf>
7. Головатий Н. Ф. Соціологія молоді: курс лекцій. К. : МАУП, 1999. 224 с.
8. Галецька І., Семків І. Індивідуальні цінності в дискурсі психологічних теорій <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27499/19-Haletska.pdf>
9. Католик Г.В., Католик О.П. Особливості ціннісних орієнтацій хворих, що перенесли інсульт. *Ж. Практична медицина, Львів, 2004-3 (том X)*. С. 34-39.
10. Католик Г.В. Ціннісні орієнтації сучасної «золотої молоді» *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. К., 2014. Вип. 37, т. УІІ. С. 85–96.
11. Католик Г.В. Психологія формування професійної Я-концепції практичного психолога : монографія докт. дисертації. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 405 с.
12. Католик Г. В. Концепція Я дитячого практичного психолога: монографія. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 311 с.
13. Католик Г., Миколайчук М., Специфіка викладання психології в контексті духовного розвитку в системі сучасної вищої освіти. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*. 2015. Том. X. Вип. 27. С. 184-199.
14. Католик Г. В. Миколайчук М. Системний підхід до розуміння формування Я-духовного як складової Я-концепції в освітньому професійному просторі. *Духовно-психологічні основи християнської психології : колективна монографія, за заг. ред. Л. М. Гриджо-вель. Львів: Скриня, 2015. С. 206–230.*

15. Католик Б. Індивідуальні цінності дітей війни. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Як вижити дитині у світі, де дорослі «з'їхали з глузду?» Тернопіль. 04-05 червня 2022 року
16. Dolto Françoise. *La Cause des enfants*, éd. Robert Laffont, Paris, 1985
17. Geert Hofstede and Gert Jan Hofstede on culture <https://geerthofstede.com>
18. Jung K.-H. *Versuch einer Darstellung der Psychoanalytischen Theorie*. 1913
19. Paul-Laurent Assoun, Lacan, « Que sais-je? » N° 3660, Paris, PUF, 2003, (ISBN 2130533159)
20. Russ Haris, *ACT Made Simple* (2009), *The Happiness Trap* (2007)

VALUES: CONCEPTS, STRUCTURE AND APPROACHES IN CONTEXT MODERN MILITARY EXISTENCES

Vyacheslav Blihar

*Lviv State University of Internal Affairs,
26, Horodotska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: blikharv@ukr.net*

Halyna Katolyk

*Lviv State University of Internal Affairs,
26, Horodotska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: katolyk@hotmail.com*

Boguslava Katolyk

*Lviv State University of Internal Affairs,
26, Horodotska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: boguslavajuskiv@ukr.net*

The article considers various theoretical scientific approaches in the study of individual and social values, their content. The theoretical analysis presents different interpretations of individual values in the context of the present, the structure of the system of education and development in the context of the traditional Christian worldview.

The influence of external conditions, namely the COVID-19 pandemic and the large-scale Russian-Ukrainian war, on the transformation of individual values is analyzed.

The relevance of this topic is clarified and substantiated – what changes occur, are transformed in the structure of individual values in stressful conditions (threat to life, health, loss of property, change of residence, loss of loved ones, refugees, injuries, etc.).

The aim of our study was to identify individual values in modern reality, the object – individual values as a psychological phenomenon, and the subject – values: concepts, structure and approaches in the context of modern military existence.

It is noted that many scientists of monomodal and multimodal scientific schools at different times values were considered as a mental phenomenon that an individual integrates from birth, the process continues during childhood, integrates and internalizes through relationships with parents or their substitutes. It is noted that individual values from the standpoint of deep psychology are engraved in the baby "with mother's milk" through early introjections and preserved throughout life, which were and are an integral part / component of each person.

The article analyzes the theory of Geert Hofstede, who considers values as the core of culture, as well as the ACT approach to the therapy of "acceptance and commitment", where values are interpreted as our heart's deepest desires for how we want to interact with the world and others, people and with yourself. The model of individual values of O. Vyshnevsky in the context of Christian psychology is offered. The empirical part of the publication is the introspection of a child psychotherapist in the first days of the war.

Key words: values, individual values, structure, introspection.